

European
Commission

Õiglase ülemineku platvormi tööühmad

Meede 1: teadmiste vahetamise juhend

November 2023

1. meede: arendada ressursse teadmiste vahetamise parandamiseks ning teadmiste ja saadud õppetundide jagamise edendamiseks õiglase ülemineku valdkonnas

Meetme juhid: Valea Jiului Ühing, Euroopa Arenguagentuuride Assotsiatsioon (EURADA)

Meetme toetajad: Söekomisjoni sekretariaat Eszterházy Károly Katoliku Ülikoolis, Traakia Ülikool

Kategooria: horisontaalne

2021. aasta novembris loodud **õiglase ülemineku platvormi (JTP) töörühmad** ühendavad kogu Euroopa kõiki sidusrühmi, kellel on ühine mure nende inimeste ja kohtade pärast, keda mõjutab üleminek kliimaneutraalsele majandusele. **Terase, tsemendi ja kemikaalide** töörühmad keskenduvad igaüks konkreetsele süsinikdioksiidimahukale sektorile, mida üleminek tugevalt mõjutab, samas kui neljas töörühm keskendub **horisontaalsele sidusrühmade strateegiale**.

Töörühmade liikmed koostasid oma [ülevaatedokumendid](#), kirjeldades oma töörühma sihtvaldkondi ja eesmärgi. Seejärel koostasid nad [ühise rakenduskava](#), milles on esitatud nende 17 meetet. See kava valmis ja avaldati 2023. aasta aprillis. Kogu ülejäänud aasta jooksul on meetme juhid rakendanud oma vastavat meetet koos teiste töörühma liikmetega, kes aitavad kaasa meetme elluviimisele.

Käesolevas dokumendis esitletakse 1. meetme lõpptulemust.

Lahtiütlus

Käesolevas dokumendis sisalduv teave ja seisukohad pärinevad õiglase ülemineku platvormi terase, tsemendi, kemikaalide ja horisontaalse sidusrühma strateegia töörühmade liikmetelt ega kajasta Euroopa Komisjoni ametlikku arvamust. Komisjon ei garanteeri selles sisalduva teabe täpsust. Komisjoni ega ühtki komisjoni nimel tegutsevat isikut ei saa pidada vastutavaks selles sisalduva teabe ega selle kasutamise eest. Taaskasutamine on lubatud tingimusel, et allikas on ära märgitud ja dokumendi algset tähendust või sõnumit ei ole moonutatud. Euroopa Komisjon ei vastuta mingite taaskasutamise tulenevate tagajärgede eest. Euroopa Komisjoni dokumentide taaskasutamise põhimõtteid rakendatakse vastavalt komisjoni 12. detsembri 2011. aasta otsusele 2011/833/EL komisjoni dokumentide taaskasutamise kohta (ELT L 330, 14.12.2011, lk 39).

Sissejuhatus

1. meetme raames käsitletavad probleemid

Üks suurimaid takistusi õiglase ülemineku protsessis on teabe puudumine õiglase ülemineku protsessi enda ja selle kohta, kuidas saada juurdepääs võimalikule toetusele.¹ See kehtib nii nende piirkondade kohta, kes tegelevad oma probleemidega isoleeritult, kuigi nad seisavad silmitsi sarnaste probleemidega nagu teisedki piirkonnad, kui ka nende peamiste osalejate kohta, kes on üleminekuprotsessist kõrvale jäetud. Teadmiste vahetamine aitab teabetõkkeid ületada. Piirkonnad saavad õppida ja inspiratsiooni teiste piirkondade edukatest – ja ebaõnnestunud – algatustest ning õiglase ülemineku probleemide lahendustest, luues vastastikku kasulikku sünergia ja viies uute sihtotstarbeliste lahenduste väljatöötamiseni. Õiglase ülemineku eduks on samuti oluline mõista, kes on õiglase ülemineku mehhanismi ja õiglase ülemineku territoriaalsete kavadega (TJTP) töötavad osalejad, et neid üksteisest teavitada ja ühendada, tuvastades potentsiaalselt veel protsessi kaasamata peamised osalejad.

1. meetme eesmärgid

Käesolev dokument on mõeldud **põhjalikuks juhendiks**, mis aitab parandada teadmiste vahetamist ja õppimist õiglase ülemineku valdkonnas, ühendades seeläbi selle teemaga tegelejaid ja edendades teadmiste vahetamise võimalusi.

Vastused antakse järgmisele kolmele põhiküsimusele.

- Kuidas saab teadmisi vahetada?
- Kellega saab teadmisi vahetada?
- Kuidas teadmiste vahetamist rahastada?

Juhend on üles ehitatud vajaduspõhiselt, võimalikult lühidalt ja võimaluse korral tuginedes see olemasolevatele vahenditele neile viidates, sest sageli on head teabeallikad juba kättesaadavad. Lisaks pakuvad parimad tavad eeskujulikke teadmisi.

Õiglase ülemineku protsessi käsitlevate teadmiste keskne ja pidevalt ajakohastatav keskus on [õiglase ülemineku platvormi teabehoidla](#). See sisaldab poliitilisi lähenemisviise ja projekte, mis kujutavad endast sageli parimaid tavasid ja inspiratsiooniallikaid teadmiste ja teabe otsinguteks.

See juhend on Euroopa Komisjoni [JTP](#) horisontaalse töörühma töö tulemus. Õiglase ülemineku platvormi töörühmad ühendavad sidusrühmi kogu Euroopast ja pakuvad foorumit strateegiliseks teabevahetuseks suurima süsinikdioksiidihetega piirkondade üleminekuprotsessis osalevate sidusrühmade ühiste probleemidega seoses. Horisontaalne töörühm tegeleb eelkõige kõige enam mõjutatud piirkondade ühiste, mitut teemavaldkonda käsitlevate küsimustega, nagu **suunised õiglase ülemineku projektide jälgimiseks ja rakendamiseks, õiglasest üleminekust teavitamise vahendikomplekt** ja käesolev **teadmiste vahetamise juhend**.

¹Horisontaalse töörühma tegevuse raames hiljuti läbiviidud õiglase ülemineku sidusrühmade uuringust selgus, et „kättesaadava teabe puudumine õiglase ülemineku protsesside kohta“ ja „teabe puudumine selle kohta, kuidas saada võimalikku toetust“ olid kaks kolmest peamisest takistusest, millega õiglase ülemineku projektide väljatöötamisel või esitamisel kokku puututakse.

Sidusrühmad, kellele on 1. meede suunatud

Käesolev dokument on mõeldud õiglase ülemineku fondi (JTF) piirkondade asjaomastele osalejatele, sealhulgas valitsus- ja riigiasutustele, ettevõtetele ja tööstusele, akadeemilistele ringkondadele ja uurimiskeskustele, kodanikuühiskonnale, valitsusvälistele organisatsioonidele ja teistele.

Kuidas seda meedet rakendati

Käesoleva meetme koostamist alustasid tegevusrühma liikmed, kes tegid ulatuslikke uuringuid olemasolevate algatuste, lähenemisviiside ja parimate tavade kohta, mis olid teadmiste vahetamise seisukohast olulised. Pärast neid uuringuid jagati materjalide kavandeid töörühma teiste liikmetega, et koguda tagasisidet ning tugineda suurema hulga sidusrühmade teadmistele ja kogemustele. Selle eesmärk oli tagada, et meetme lõpptulemus oleks võimalikult hästi rakendatav ja praktiline.

Teadmiste vahetamise juhend

Kuidas vahetada teadmisi – esimesed sammud

Enne teadmiste vahetamise alustamist ja kavandamist peaksite kõigepealt selgeks tegema, mida te täpselt soovite ja mida peate saavutama. Selleks tuleb teha esialgne analüüs.

1. Vajaduste analüüs

Esimese sammuna mõelge selle üle, mis on täpselt teie vajadused ja millised on teie ees seisvad väljakutsed. Kui olete selle välja selgitanud, saate paremini otsida partnereid teadmiste vahetamiseks ja suurendada edu tõenäosust. Teised piirkonnad ja osalejad on võib-olla varem sarnaste probleemidega silmitsi seisnud ning teil on palju õppida nende lähenemisviisidest probleemide lahendamisel. Mõni teine sidusrühm võib püüda leida lahendust sarnasele probleemile ning nendega teadmiste vahetamine võib anda teile uusi ideid ja suuniseid edasi liikumiseks.

2. Raamtingimuste uurimine

Samuti on oluline uurida õiglase ülemineku protsessi raamistikku oma piirkonnas, et saada selgust teatavate tegevuste võimalikkusest või teostatavusest ning kaasatavatest inimestest. Need raamistikud hõlmavad õiguslikku alust [õiglase ülemineku territoriaalsete kavade \(TJTP\)](#), muude asjaomaste piirkondlike/kohalike strateegiate ja tegevuskavade ning juba tehtud või käimasolevate algatuste ja meetmete kujul. TJTP hea tundmine on oluline ka selleks, et mõista, millised meetmed, sealhulgas teadmiste vahetamise meetmed, on rahastamiskõlblikud. Teie piirkonna TJTP, selle rakendamise hetkeseisu, järelvalveraamistiku ja kaasatud osalejate hästi läbiviidud ülevaade on teadmiste vahetamise edukuse jaoks otsustava tähtsusega.

3. Sidusrühmade kaardistamine ja teabe kogumine

Lõpuks on teie piirkonna asjaomaste sidusrühmade kaardistamine – nii nende, kes on kaasatud õiglase ülemineku protsessi, kui ka nende, kes praegu ei ole, kuid peaksid olema – ning olemasolevate teabeallikate kaardistamine väga kasulik teie teadmiste vahetamise edu tagamiseks ning üldisemalt tuvastatud probleemide ja tõkete ületamiseks. Hea lähtepunkt sidusrühmade kaardistamiseks on õiglase ülemineku platvormi töörühma poolt välja töötatud JTFi piirkondades osalejate andmebaas. Teabeallikatest võib Euroopa tasandil leida palju toetavaid dokumente, eelkõige [õiglase ülemineku platvormi](#) kohta. Riiklikul ja/või piirkondlikul tasandil võib olla saadaval ka täiendavaid teabematerjale. Siinkohal peaks teie esimene kontaktpunkt olema oma piirkonna õiglase ülemineku eest vastutav korraldusasutus.

Teadmiste vahetamise tüpoloogia ja parimad tavad

Selles osas antakse lühiülevaade erinevatest teadmiste vahetamise liikidest ning esitatakse väärtuslikke teabeallikaid kättesaadava tehnilise abi ja parimate tavade kohta.

1. Sobiva vahetusliigi kindlaksmääramine – praktilisest vaatenurgast

Vahetusi on erinevaid ja üldiselt tuleks parim vorm määrata kindlaks vajaduste põhjal. Siiski on mõned aspektid, mida tasub arvesse võtta. Käesoleva peatüki eesmärk ei ole esitada teoreetilist liigitust, vaid keskenduda erinevate vormide eelistele ja puudustele. Põhimõtteliselt on kahte liiki teabevahetust: veebipõhine ja isiklik (tabel 1).

Tabel 1 Erinevate vahetusliikide eelised ja puudused

	VEEBIPÕHINE	ISIKLIK
Eelised	<ul style="list-style-type: none">• Korraldamiseks on suhteliselt lihtne leida osalejate ajakavaga sobivat aega• Kiire viis ühenduse võtmiseks• Vähem inimressursimahukas vorm• Väike või olematu maksumus	<ul style="list-style-type: none">• Annab tõenäoliselt sügavama ülevaate konkreetse piirkonna probleemidest ja vajadustest• Lihtsam mõista konkreetse osapoole töökeskkonda• Suuremad võimalused edasiseks koostööks
Puudused	<ul style="list-style-type: none">• Ei ole kuigi isiklik• Edasine koostöö on vähem tõenäoline• Raskem mõista konkreetse osapoole töökeskkonda• Annab probleemidest vähem teadmisi	<ul style="list-style-type: none">• Keerulisem on leida kõigile sobivat kuupäeva• Vastuvõttev piirkond vajab ettevalmistusteks rohkem aega• Sellega võivad kaasneda kulud nii vastuvõtivatele kui ka küllastavatele piirkondadele• Inimressursimahukas vorm

Sobiva teabevahetuse vormi võib mõjutada ka võimalike osalejate arv. Kui teemat on hästi kirjeldatud, võivad **suunatud kahepoolsed veebipõhised kohtumised** olla tõhusaks aruteluraamistikuks. **Töövarjuks olemine** on eriline võimalus veeta rohkem aega teises organisatsioonis ja omandada sügavamaid teadmisi. See on tõhus ja intensiivne õppimisviis, mis nõuab palju aega nii küllastajalt kui ka vastuvõtjalt. Kui peate kaasama rohkem laialdase teadmispagasiga inimesi, tasub korraldada **rühmakülustus**. Vahetuse teemad peaksid määrama kindlaks delegatsiooni optimaalse koosseisu, kuigi optimaalne arv võib olla probleemiks. Ebatõhusate tööviiside vältimiseks tuleks piirduda väikese rühmaga, kellel on asjakohased oskused ja teadmised.

2. Näide akadeemiliste ja tööstusringkondade vahelistest vahetustest

Kuigi see meede on suunatud söepiirkondade vahelistele vahetustele, on oluline märkida ka muud liiki vahetusi, näiteks akadeemiliste ja tööstusringkondade vahel. Üleminek nõuab laiaulatuslikku oskusteavet ja teadmisi ning akadeemilistel ja tööstusringkondadel

on oluline roll ülemineku edukal elluviimisel, peamiselt nende kahe sektori vahelisel koostööl ja võimalikul sünergial põhineva innovatsioonipotentsiaali tõttu.

Seoses strateegiliste prioriteetidega on kindlaks määratud järgmised peamised põhimõtted, mille alusel tuleks akadeemiliste ja tööstusringkondade partnerlused ellu viia:

- keskenduda piirkondade võimalustele ja konkurentsieelistele, mis on samal ajal kooskõlas riiklike prioriteetidega;
- huvidest ja ettevõtlusega seotud probleemidest lähtuva teadustegevuse turule orienteeritus ja koostöö ettevõtlussektorite esindajatega;
- mitut valdkonda hõlmav partnerlus, mis on korraldatud avatuse ja kaasatuse põhimõtete alusel;
- terviklik integratsioon väärtusahelasse;
- sarnaste ja üksteist täiendavate kogemuste ning huvidega seotud rahvusvaheliste võrgustike loomine teaduse ja ettevõtluse valdkonnas.

Selle tulemusel luuakse ühtne süsteem

- teadusuuringute tulemuste kasutamise kultuuri loomiseks;
- teadustegevuse vastavusse viimiseks tööstuse ja ühiskonnaga;
- ametliku tehnosiirde edendamiseks (litsentsi- ja koostöölepingute kaudu).

Kavandamine

Erinevate sidusrühmade, sealhulgas valitsuse, erasektori, kodanikuühiskonna ja valdkondlike esindusorganisatsioonide **väljaselgitamine ja projekti kaasamine**.

Partnerlusprogrammi loomine, mis sisaldab ühiseid eesmärke ja huvisid, struktureeritud ülesandeid ja oodatavaid tulemusi.

Selge struktuur ja suhted asjaomaste organisatsioonide vahel.

Elluviimine

Strateegilise programmi koostamine koos konkreetsete eesmärkide, tegevuste ja ülesannetega ning näitajatega, mille eesmärk on hinnata selle rakendamist ja mõõta rakendamisel tehtud edusamme.

Tegevuskava koostamine koos konkreetsete koostöömudelitega, sh uued projektid, teadusuuringutega seotud probleemid ja ühispublikatsioonid.

Edusammude ja tulemuste **edastamise ja edendamise tagamine** riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil.

Kohandamine ja hindamine

Tõestatud mudelite **mõõtmine ja institutsionaliseerimine**, tulemuste kohandamine ning uuenduste väljatöötamine.

Partnerlusstrateegia ja -struktuuri **hindamine ja kohandamine**, uute prioriteetide ja võimaluste kaasamine vastavalt üldsuse määratletud vajadustele ja tähtsusele.

Joonis 1 Akadeemiliste ja tööstusringkondade koostöö loogiline raamistik

3. Tehniline abi

Euroopa tasandil on saadaval mitmesugust tehnilist abi ning laiemalt on energiasektori ülemineku valdkonnas tehtud ka muid algatusi, mis võivad osutada heade tavade

allikateks konkreetse piirkonna suutlikkuse suurendamisel väärtuslikeks. Järgnevalt on loetletud mõned asjakohased näited 2023. aasta lõpu seisuga käimas olevatest tehnilise abi programmidest.

- **JTP GROUNDWORK:** JTP GROUNDWORK toetab abikõlblikke JTFi piirkondi nende TJTPde rakendamisel, pakkudes kohandatud tehnilist abi ja nõustamisteenuseid. Võimalike teenuste hulka võivad kuuluda projekti kavandamine ja arendus; suutlikkuse suurendamine; sidusrühmade kaasamine ja mobiliseerimine ning koostöö tugevdamine.
- **C4T GROUNDWORK:** C4T GROUNDWORK toetab Euroopa Regionaalarengu Fondi (ERF) ja Ühtekuuluvusfondi rakendamise eest vastutavaid korraldusasutusi abikõlblikes ELi liikmesriikides, keskendudes eelkõige 2. poliitikaeesmärgile – investeringutele „keskkonnasäästlikumale, vähese süsinikdioksiidiheitega üleminekule süsinikdioksiidiheiteta majanduse suunas“, andes selleks kohandatud nõu ja tehnilist abi.
- **START:** START pakub kohandatud lühiajalist toetust söe- ja muudele taoliste piirkondadele paljudes üleminekuteemades. See toetab energia tootmise ja kasutamise dekarboniseerimist, majandustegevuse mitmekesistamist ja sotsiaalse arengu edendamist piirkondades ning kogukondades, mida fossiilkütustest loobumine tugevalt mõjutab.
- **TARGET:** 2021. aasta novembris käivitatud programm Technical Assistance for a Green Energy Transition ehk TARGET (Tehniline abi taastuenergiade üleminekuks) on tehniline vahend, mille eesmärk on aidata ELi söe-, turba- ja põlevkivipiirkondi puhta energia ja energiatõhususe projektide kindlaksmääramisel ning ettevalmistamisel. Samuti toetab see kestlikke investeringuid ja kohalikke töökohti, mis eemalduvad fossiilkütustel põhinevast tegevusest. Vahend on abisaajatele tasuta.
- **JASPERS:** Joint Assistance to Support Projects in European Regions ehk JASPERS (Ühisabi projektide toetamiseks Euroopa piirkondades) on Euroopa Komisjoni (regionaal- ja linnapoliitika peadirektoraadi), Euroopa Investeerimispanka ja Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupanga vaheline tehnilise abi partnerlus. JASPERS aitab linnadel ja piirkondadel kvaliteetseid projekte ellu viia. Nende eksperdid pakuvad strateegiatele, programmidele ja projektidele sõltumatut praktilist toetust, et teha ELi rahastatud investeringuid, mis edendavad majanduskasvu ja sillutavad teed rohelisemale, paremini ühendatud ja uuenduslikumale Euroopale. JASPERSi abi on kohalikele omavalitsustele ja projektide elluvijatele tasuta ning seda saavad kasutada enamik ELi liikmesriikidest ja ühinemiseelsetest riikidest.
- **ELENA:** European Local ENergy Assistance ehk ELENA (Euroopa kohalik energiaabi) pakub tehnilist abi energiatõhususe ja taastuenergia investeringuteks, mis on suunatud hoonetele ja uuenduslikule linnatranspordile.

4. Parimate tavade näiteid

JTPeers Exchange

[JTPeers Exchange](#) on programm, mis käivitati 2023. aastal õiglase ülemineku platvormi raames, et hõlbustada vahetusi ja koostööd JTFi piirkondade ning teiste asjaomaste sidusrühmade ja praktikute vahel, kellel on laialdasi eksperdi- ja muid teadmisi ning kogemusi õiglase ülemineku seotud teemadel. Selle eesmärk on toetada JTFi piirkondi nende TJTPde rakendamisel ja see hõlmab nii söepiirkondi kui ka süsinikdioksiidimahukaid piirkondi. Toimub kahte liiki vahetusi: kahe piirkonna vahelised ning ühe piirkonna ja

eksperdi vahelised vahetused, mis mõlemad viivad seoses JTFi rakendamisega teadmiste ja parimate tavade vahetamiseni .

2023. aasta septembris valiti välja esimene rühm piirkondi, mis saavad osaleda JTPeers Exchange'i vahetustes. Need on loetletud alljärgnevas tabelis.

Tabel 2 Ülevaade valitud JTPeersi piirkondadest aastal 2023

Osalevad piirkonnad	Sihtvaldkonnad
Piirkondade sobitamine	
Norrbotten (SE) ja Midlands (IE) vahetavad kogemusi isiklikult, saades täiendavat toetust Hevesi (HU) eksperdilt	Osaluse ja kogukonna juhitud lähenemisviisid, majanduse keskkonnahoidlik mitmekesistamine, töökohtade loomine, puhas taskukohane energia, mitmetasandiline valitsemine, suutlikkuse suurendamine.
Lääne-Makedoonia (EL), Velenje (SI) ja Alam-Sileesia (PL) (isiklikult)	Sidusrühmade kaasamine, projektide väljatöötamine, majanduse keskkonnahoidlik mitmekesistamine, piiriülene koostöö, ülemineku juhtimine, energiakogukonnad.
Zasavje (SI) ja Alam-Sileesia (PL) (isiklikult)	Maastiku taastamine/kasutusotstarbe muutmine, poliitika kujundamine, majanduse keskkonnahoidlik mitmekesistamine.
Ida-Virumaa (EE) ja Lääne-Makedoonia (EL) (veebipõhiselt)	Õiglase ülemineku vaatluskeskused, projektide arendamine, investeringute ligimeelitamine.
Piirkondade ja ekspertide sobitamine	
Gotland (SE) vahetab kogemusi Lääne-Makedoonia (EL) eksperdiga (veebipõhiselt)	Mitmetasandilise valitsemismehhanismi parandamine ja haldussuutlikkus TJTP rakendamiseks, puhas energia.
Sileesia (PL) vahetab kogemusi Jiu oru (RO) eksperdiga (veebipõhiselt)	Seire- ja haldussüsteemi kavandamine piirkondliku õiglase ülemineku vaatluskeskuse jaoks.
Morava-Sileesia (CZ) vahetab kogemusi Sileesia (PL) eksperdiga (isiklikult)	Kaevandamisjärgne maastikuarendus.

exchangeEU

Programm exchangeEU võimaldas sisukaid ja praktilisi vahetusi söepiirkondade ja muude taoliste piirkondade vahel kogu Euroopas. Osalevatel piirkondadel oli võimalus kasutada

- vahetusprogrammi, mis oli kohandatud vastavalt osalevate piirkondade huvidele ja vajadustele;
- praktilisi õppimisvõimalusi ja käegakatsutavaid tulemusi ühistegevuseks;
- pikaajalise praktikute võrgustiku loomist.

Esimeses voorus osales 19 delegatsiooni 18st ülemineku perioodis olevast söepiirkonnast ja muust taolisest piirkonnast ning teises voorus 23 delegatsiooni 18st piirkonnast. Kõik vahetused olid väga hästi dokumenteeritud, mille tulemuseks oli rikkalik teabebaas osalevate piirkondade kohta. Iga vahetuse korral osalesid ELi vahendajad, muutes vahetused sihipäraseks ja tõhusaks, pakkudes tõelist lisaväärtust. Programmi veebisaidil on võimalik tutvuda kõigi teabelehtedega, et uurida sihtteemasid, peamisi probleeme ja soovitusi. Tabel 2 annab ülevaate toimunud vahetustest.

Tabel 3 ExchangeEU raames rakendatud vahetused koos sihtteemadega

Osalevad piirkonnad	Sihtvaldkonnad
Esimene voor	
Zasavje (SI), Morava-Sileesia (CZ) ja Põhja-Ungari (HU) vaheline vahetus	<ul style="list-style-type: none"> - Ülemineku juhtimine ja strateegiad - Taristu ja asukoha kestlikkus
Ülem-Nitra piirkonna (SK), idapoolse ühtekuuluvuspiirkonna (SI) ja Jiu oru (RO) vaheline vahetus	<ul style="list-style-type: none"> - Majanduse mitmekesistamine ja piirkondlik areng - Puhtale energiale üleminek
Małopolska (PL), Aragóni (ES) ja Ústí (CZ) vaheline vahetus	<ul style="list-style-type: none"> - Taristu ja asukoha kestlikkus - Sotsiaalne struktuur ja kogukond
Lääne-Makedoonia (EL) ja Stara Zagora (BG) vaheline vahetus	<ul style="list-style-type: none"> - Ülemineku juhtimine ja strateegia - Sotsiaalne struktuur ja kogukond
Midlandsi (IE) ja Lääne-Makedoonia (EL) vaheline vahetus	<ul style="list-style-type: none"> - Sotsiaalne struktuur ja kogukond - Majanduse mitmekesistamine ja piirkondlik areng
Leipzig (DE) ja Karlovy Vary (CZ) vaheline vahetus	<ul style="list-style-type: none"> - Majanduse mitmekesistamine ja piirkondlik areng - Ülemineku juhtimine ja strateegia
Astuuria (ES) ja Sileesia (PL) vaheline vahetus	<ul style="list-style-type: none"> - Ülemineku juhtimine ja strateegia
Saksi-Anhalti (DE) ja Ida-Virumaa (EE) vaheline vahetus	<ul style="list-style-type: none"> - Majanduse mitmekesistamine ja piirkondlik areng - Sotsiaalne struktuur ja kogukond
Teine voor	
Lausitzi (DE) ja Zgorzeleci (PL) vaheline vahetus	<ul style="list-style-type: none"> - Kestlik taristu - Vanade söekaevanduspiirkondade rekultiveerimine
Põhja-Ungari (HU), Ülem-Nitra (SK) ja Lääne-Makedoonia (EL) vaheline vahetus	<ul style="list-style-type: none"> - Energiakogukonnad - Töötajate ümber- ja täiendkoolitus - Sidusrühmade kaasamine
Põhja-Ungari (HU) ja Zasavje vaheline vahetus	<ul style="list-style-type: none"> - Majanduse mitmekesistamine taristu arendamise kaudu - Õiglase ülemineku projektide rakendamine
Stara Zagora (BG) ja Karlovy Vary (CZ) vaheline vahetus	<ul style="list-style-type: none"> - Digitaliseerimine ja innovatsioon - Söekaevanduspiirkondade rekultiveerimine turismi jaoks

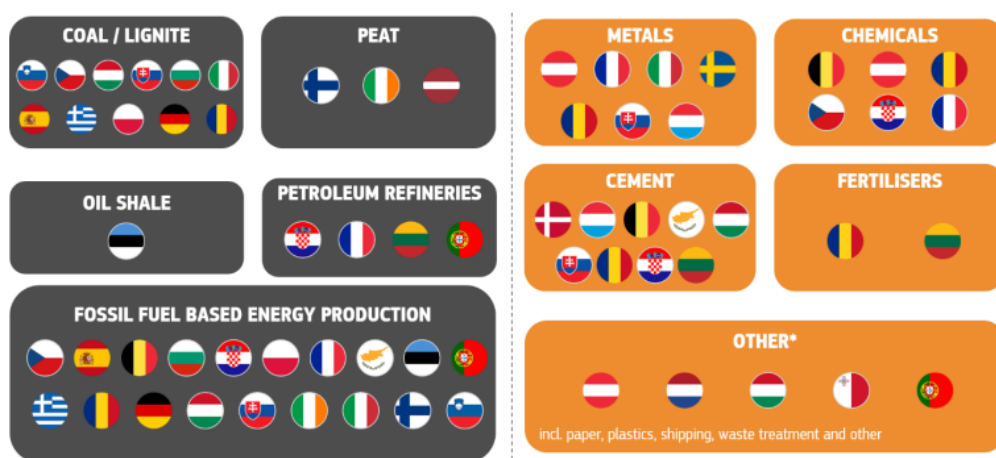
Ülem-Nitra (SK), Ústí (CZ) ja Astuuria (ES) vaheline vahetus	<ul style="list-style-type: none"> - Juhtimine ja JTFi vahendite kasutamine - Vesinikumajandus
Lääne-Makedoonia (EL), Morava-Sileesia (CZ) ja Ida-Virumaa (EE) vaheline vahetus	<ul style="list-style-type: none"> - Noorte kaasamine õiglase ülemineku protsessi - Projekti rakendamine
Reinimaa piirkonna (DE) ja Suur-Poola idaosa (PL) vaheline vahetus	<ul style="list-style-type: none"> - Ülemineku juhtimine - Majanduse mitmekesistamine, keskendudes piirkonna atraktiivsuse suurendamisele noorte jaoks
Ida-Virumaa (EE), Sisaki-Moslavina maakonna (HR) ja Lääne-Makedoonia (EL) vaheline vahetus	<ul style="list-style-type: none"> - Majanduse mitmekesistamine - Ümber- ja täiendkoolitus - Omavalitsuste kaasamine õiglase üleminekusse
Savinjsko-Šaleška piirkonna (SI) ja Sileesia (PL) vaheline vahetus	<ul style="list-style-type: none"> - Puhtale energiale üleminek - Tööstuse mitmekesistamine ja taaselustamine

Kuidas leida partnereid teadmiste vahetamiseks

Koostöö on õiglase ülemineku kavandamisel ja rakendamisel väga tähtis – õiglase ülemineku mehhanism on uus vahend kõigi ELi liikmesriikide jaoks, mistõttu aitab „koos mõtlemine ja koostöö“ saavutada tõhusamat ja edukamat üleminekut. Konkreetse piirkonna jaoks võib olla oluline luua partnerlussuhteid teiste piirkondadega, mis seisavad silmitsi kas samade või sarnaste probleemidega. Selles peatükis kirjeldatakse praktilisi kogemusi, kuidas leida partnereid teadmiste vahetamiseks.

1. JTFi sihtrühma kuuluvate piirkondade ülevaade

JTFi piirkondade kaardi leiata [JTP veebisaidilt](#). Piirkonnad võib jagada põhikategooriatesse selle alusel, millisest majandussektorist nad sõltuvad (joonis 2).

Joonis 2 Kahanevad (halli värvi) ja muutuvad sektorid (oranži värvi), mis on määratletud [Euroopa poolaasta 2020. aasta veebruari riikide aruannete](#) lisades D

2. Võimalike koostööpiirkondade kindlaksmääramine

Esimene oluline samm oma võrgustiku loomisel on leida piirkond, mis on teie jaoks oluline ning kus koostöö võiks teie piirkonnale ja organisatsioonile lisaväärtust anda. Piirkondade kohta saab teavet koguda mitmel viisil. Eriti tasub **uurida piirkondade TJTPsid**, mis on samuti kättesaadavad [JTP veebisaidil](#). Kuna TJTPd on sama struktuuriga, on suhteliselt lihtne leida asjakohaseid osi, mis käsitlevad tuvastatud vajadusi ja probleeme. Teine võimalus on **uurida õiglase ülemineku platvormi ja üleminekuperioodis kivisöepiirkondade algatuse Initiative for Coal Regions in Transition korraldatavaid üritusi**, mis hõlmavad JTP konverentse ning kus saab mitte ainult õppida piirkonnapõhistest väljakutsetest, vaid ka tuvastada ülemineku võtmeisikuid.

Lisaks nendele võimalustele tasub esile tõsta [programmi exchangeEU](#), mis oli samuti osa üleminekuperioodis kivisöepiirkondade algatusest Initiative for Coal Regions in Transition ning pakkus sisuliste ja praktiliste vahetuste võimalust söepiirkondade ja muude taoliste piirkondade vahel kogu Euroopas. Programmi lõpus koostati lisaks paljudele kasulikele materjalidele (näiteks [edulood](#)) ka [voldikud](#), mis sisaldasid peale piirkondade profiilide ja tuvastatud ühiste probleemide ka soovitusi ning saadud teadmisi. Samuti sisaldavad need teabebrošüürid viiteid peamistele osalejatele ja organisatsioonidele igas söepiirkonnas ja muus taolises piirkonnas. Lisaks sellele tuleb ära märkida oluline käimasolev programm JTPeers Exchange, mis toob kokku piirkonnad ning teised

asjaomased sidusrühmad ja eksperdid nii süsinikdioksiidi- kui ka söemahukatest piirkondadest, et vahetada teadmisi ja kogemusi nende TJTPde rakendamise toetamiseks. See programm käivitati 2023. aastal ning 2024. aastal kuulutatakse huvitatud piirkondadele ja ekspertidele uuesti välja taotlusvoorud.

Erinevate piirkondade parimad tavad (mitte ainult JTP raames) võib kategooriate kaupa leida veebisaidilt [Functional Areas in the EU](#) (Euroopa Komisjoni katseprojekt, mida rakendatakse koos Maailmapangaga).

3. Õige partneri leidmine

Kui olete tuvastanud piirkonna, mis seisab silmitsi sarnaste probleemidega, või leidnud parima praktika, millest õppida, on järgmine samm leida partner, kellega koostööd teha. See võib olla protsessi kõige raskem osa. Eelmises sammus piirkondi uurides (nt tutvudes TJTPde või JTP konverentside ettekannete/videotega) olete võib-olla leidnud **mõned organisatsioonid ja osalejad**, kes tegutsevad konkreetsetes piirkonnas õiglase ülemineku valdkonnas.

Selle sammu sujuvamaks ja tõhusamaks muutmiseks on 1. meetme liikmed ja JTP sekretariaat loonud **andmebaasi**, kust saab leida peaaegu kõigi abikõlblike JTFi piirkondade **kohalikud kontaktpunktid**. Selles on erinevaid kohalikke osalejaid ning see sisaldab organisatsioonide nimesid, nende tegevusvaldkondi ja kontaktandmeid. Selle andmebaasi abil saate hõlpsalt ühendust sihtpiirkonna osalejatega.

Teine väga kasulik JTP andmebaas on [JTPeers Experts Database](#). See on andmebaas ekspertidest, kes tegelevad õiglase üleminekuga kogu Euroopas. Pärast andmebaasi lisamist saavad JTFi piirkonnad ja teised huvitatud sidusrühmad küsida ekspertidelt nõu, kuidas õiglase ülemineku projekte rakendada.

Partnereid otsivad piirkonnad võivad leida ideid ka Euroopas pikkade traditsioonidega sõpruslinnade või mestimise põhimõtetest. Nende põhiidee on luua suhted mingi geograafilise üksusega (näiteks linna, omavalitsuse või piirkonnaga), et teha korrapärasemalt koostööd ja vahetada kogemusi mõlema partneri huvides.

Järeldused

1. Koostöö arendamine teiste söepiirkondade või muude süsinikdioksiidimahukate piirkondadega eeldab otsiva organisatsiooni suutlikkust, kuid kui leiate õiged partnerid, saate luua lisaväärtust ja sünergiaid.
2. On programme, mis võivad ületada võimalikke suutlikkuse puudujääke, näiteks programm exchangeEU ja JTPeers (teisi on loetletud eelmistes peatükkides). Koostöövõimaluste suhtes tasub silmad lahti hoida.
3. Tasub uurida JTP veebisaiti, kus on võimalik tutvuda piirkondade TJTPdega, mis sisaldavad piirkondade probleeme ja vajadusi.
4. Kui teil on piirkondadest ülevaade kujunenud, saate hakata õiget partnerit otsima. Eespool kirjeldatud andmekogumid võivad muuta selle sammu tõhusamaks.
5. Kui suudate kindlaks teha ühise väljakutse, mida soovite koos lahendada, võib see koostööd tugevdada. Söepiirkonnad ja süsinikdioksiidimahukad piirkonnad on üsna erinevad, kuid nende probleemid on üllatavalt sarnased.
6. Vahetuse ajal – isegi partneri otsimise etapis – tasub olla võimalikult keskendunud, sest hästi määratletud teemad ja selgelt kirjeldatud eesmärgid viivad tõhusama koostööni.

Kuidas teadmiste vahetamist rahastada

ELi rahastamisvõimalusi on palju, kuid nende mõistmine võib olla keeruline. On olemas hulgaliselt programme ja rahalisi eraldisi, mida haldavad erinevad Euroopa ja/või riiklikud asutused ning millel on seetõttu erinevad eesmärgid ja mis järgivad erinevaid eeskirju. Kuid, nagu sageli juhtub, ei ole tegelik olukord sugugi nii keeruline, kui see esmapilgul paistab.

Kõik Euroopa rahastamisvõimalused tulevad ELi eelarvest ehk nn [mitmeaastasest finantsraamistikust](#). See on pikaajaline eelarve, mis hõlmab mitut aastat. Praegune mitmeaastane finantsraamistik hõlmab aastaid 2021–2027. Lisaks mitmeaastasele finantsraamistikule on EL vastuseks COVID-19 pandeemiale loonud enneolematu ajutise rahastamisvahendi [NextGenerationEU](#). ELi eelarve ja rahastamisvahend NextGenerationEU on jagatud erinevateks programmideks ja fondideks.

Väga hea ja põhjaliku ülevaate ELi erinevatest rahastamisprogrammidest ja fondidest annab Euroopa Parlamendi mõttekoja Euroopa Parlamentaarse uuringuteenistuse [ELi rahastamise juhend](#) (2023. aasta väljaanne). Juhendis on ELi eri fondid jaotatud rahastamistemaatika järgi, nt regionaalpoliitika või energia. Lisaks ELi rahastamisprogrammidele on olemas erinevad tehnilise abi osutamiseks ettenähtud sihtotstarbelised rahastamisvahendid, mis ühendavad erinevaid piirkondi ja teisi sidusrühmi.

Tehniline abi

Allpool on mõned näited piirkondadele kättesaadavate tehnilise abi võimaluste kohta.

- **JTP Groundwork**

Õiglase ülemineku platvormi raames 2023. aastal käivitatud JTP Groundwork on ettenähtud tehnilise abi osutamiseks abikõlblikele JTFi piirkondadele, et saada tehnilise abi ja nõustamisteenuste vormis kohandatud toetust, mis aitab neil oma TJTPsid rakendada.

- **REGIO Peer2Peer +**

Kava [REGIO Peer2Peer +](#) võimaldab programme haldavate asutuste ning [ERFi](#), [Ühtekuuluvusfondi](#) ja [JTFi](#) programmide juhtimises ja rakendamises osalevate avaliku sektori asutuste töötajatel kohtuda ning vahetada teadmisi ja häid tavasid nii kahe- kui ka mitmepoolselt.

- **JTPeers**

See [programm](#) hõlbustab vahetusi JTFi territooriumide ja teiste asjaomaste õiglase ülemineku sidusrühmade, sealhulgas piirkondlike ja riigiasutuste ning sotsiaalmajanduslike partnerite, näiteks valitsusväliste organisatsioonide, ülikoolide, ametiühingute ja ettevõtjate vahel. See toetab teadmiste ja parimate tavade jagamist ekspertide, JTFi territooriumide ja teiste asjaomaste sidusrühmade vahel, pakkudes neile võimalust üksteise kogemustest õppida.

Korrapäraselt ajakohastatav andmebaas [EU Funding Sources](#) ELi rahastamisallikate kohta on projekti [Functional Areas in the EU](#) tulemusel loodud väga kasulik ressurs, mis võib olla hüppelauaks rahastamise otsimisel. Lisaks on paljud organisatsioonid kirjutanud

konkreetsetele sihtrühmadele mõeldud ELi rahastamise juhendeid, millega tasub tutvuda, näiteks Euroopa Ametiühingute Konföderatsiooni [juhend](#), mis on suunatud ametiühingutele.

ELi rahastamine

See dokument on juhend teadmiste vahetamiseks õiglase üleminekuprotsessi kontekstis. Mõnda neist fondidest tasub rahastamisallikatena edasi uurida.

- **JTF**

Juurdepäas [JTFile](#) (kogumaht 19,2 miljardit eurot) on seotud liikmesriikide poolt Euroopa Komisjoniga dialoogis välja töötatud TJTPdega. Liikmesriikide haldusasutused (riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil) valivad siiski, milliseid projekte rahastada, ja võtavad vastutuse igapäevase juhtimise eest, mis kujutab endast nn jagatud eelarve täitmist. TJTP väljatöötamiseks on kõlblikud ainult need [territooriumid](#), mida kliimanetraalsusele üleminek eeldatavasti kõige rohkem negatiivselt mõjutab. Kavades määratakse kindlaks kavandatud tegevuste liigid ja juhtimismehhanismid.

Selleks, et teada saada, kas teil on oma teadmiste vahetuse rahastamiseks võimalik JTFi kasutada, peate tutvuma oma piirkonna TJTPga ja/või võtma ühendust selles sätestatud meetmete rakendamise eest vastutava [korraldusasutusega](#).

- **Euroopa Regionaalarengu Fond (ERF)**

[ERF](#) on veel üks fond, mida hallatakse jagatud vastutusel. ERF on suunatud kõigile ELi piirkondadele ja linnadele ning sellest investeeritakse nende sotsiaalsesse ja majanduslikku arengusse. Liikmesriigid otsustavad ise, kui palju ERFi vahendeid Euroopa Komisjoni määratletud viie prioriteetse valdkonna jaoks kasutatakse. Vähemalt 30 % tuleb siiski eraldada „keskkonnahoidlikumale, vähese süsinikdioksiidiheitega üleminekule süsinikdioksiidiheitevaba majanduse ja vastupanuvõimelise Euroopa suunas“.

ERF toetab selgesõnaliselt ka „kogemuste vahetamist“. Nagu ka JTFi puhul, tuleb võtta ühendust oma piirkonna ERFi [korraldusasutusega](#), et saada teada, kuidas täpselt ERFist oma teadmiste vahetuseks rahastamist saada.

- **Piirkondadevaheline koostöö (Interreg C)**

ELi programm piirkondadevahelise koostöö edendamiseks kannab nime Interreg. Interreg jaguneb erinevateks suundadeks sõltuvalt koostöö liigist: koostöö piirialade vahel (Interreg A), suurtes määratletud riikidevahelistes koostööpiirkondades, nt Läänemere piirkonnas (Interreg B), või piirkondadevaheline koostöö (Interreg C).

Interreg C keskendub eelkõige kogemuste vahetamise, uuenduslike lähenemisviiside ja piirkondade vahelise suutlikkuse suurendamise edendamisele. Seetõttu on see Interregi peamine tegevussuund, millega võiks teadmiste vahetuseks rahastamist taotledes arvestada.

Interreg C jaguneb veel neljaks programmiks, millest kaks on käesoleva dokumendi seisukohast huvipakkuvad.

- [Interreg Europe](#) on **riigiasutustele** suunatud poliitikaõppeprogramm. See edendab kogemuste vahetamist ja heade tavade edasiandmist kõigi valitsustasandite osalejate vahel. Projektiidee partnerite ja rahastamise otsimiseks saab lihtsalt esitada programmi [veebisaidi](#) kaudu.

- [Interact](#) on toetusprogramm. Selle eesmärk on tagada kogemuste, teabe ja uuenduste vahetamine, et edendada parimaid tavasid ja hõlbustada koostööd. See saavutatakse sihipäraste ürituste, trükiste ja vahendite abil. Interact ei korralda ise konkursikutseid, kuid tal on mitmeid [büroosid](#), mis sidusrühmi territoriaalse koostöö projektide ja algatuste elluviimisel toetavad.

- **Programm „Euroopa horisont“**

Kuigi käesoleva dokumendi eesmärk on toetada õiglase ülemineku tutvustamist ja rakendamist käsitlevate teadmiste vahetamist, võib olla soovitatav ka konkreetseid teaduslikke teadmisi ja uurimistulemusi käsitlev teabevahetus. ELi raamprogramm teadusuuringute ja innovatsioonimeetmete toetamiseks on programm „[Euroopa horisont](#)“. Ülevaate teadmiste väärindamise meetmete avatud pakkumiskutsetest leiate [siit](#).

- **Erasmus+**

[Erasmus+](#) on ELi programm hariduse, koolituse, noorte ja spordi valdkonnas aastateks 2021–2027. Haridus, koolitus, noored ja sport on peamised valdkonnad, mis kodanike isiklikku ja ametialast arengut toetavad. Kvaliteetne, kaasav haridus ja koolitus ning mitteformaalne ja informaalne õpe annavad noortele ja igas vanuses osalejatele lõppkokkuvõttes kvalifikatsiooni ja oskused, mis on vajalikud nende mõtestatud osalemiseks demokraatlikus ühiskonnas, kultuuridevaheliseks mõistmiseks ja edukaks üleminekuks tööturule.

- **ELi linnade tegevuskava**

[ELi linnade tegevuskava](#) on linnapoliitika uuenduslik mitmetasandiline valitsemisalgatus, mis on välja töötatud linnaküsimustes tehtava valitsustevahelise koostöö raames. See võimaldab linnadel, liikmesriikidel, linnavõrgustikel, Euroopa Komisjonil, teistel ELi institutsioonidel, ELi nõuandeorganitel ja muudel sidusrühmadel kokku tulla, et ühiselt lahendada pakilisi linnaküsimusi ning anda konkreetseid tulemusi ELi kodanike hüvanguks. ELi linnade arengukava suurendab linnade rolli riikide ja ELi poliitika kujundamisel, et ELi kodanike vajadustega paremini siduda. See on uue linnade tegevuskava peamine rakendusmehhanism ELi tasandil.

